

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, I-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
I-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI RAG'BATLANTIRISH VA BAHOLASHNING XORIJIY TAJRIBASI	34
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna BREND POZITSİYALASH STRATEGİYASINI ISHLAB CHIQISHDA BOZOR TADQIQOTLARI METODIKASI	41
Jumayeva Zulfiya Qayumovna GLOBAL MOLIYAVIY BEQARORLIKNING O'ZBEKISTON MILLIY VALYUTASI BARQARORLIGIGA TA'SIRI	46
Davlatova Nilufar Avazovna KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGI: MANZILLI SAMARADORLIK INDEKSI (MSI) ASOSIDA BANDLIK DASTURLARINI BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	50
Eshmurodov Adhamjon Rahmonjonovich АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ ООО «SAM PULSAR DISTRIBUTORS»	61
Мусаева Шоира Азимовна KICHIK BIZNESDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	68
Tukhtasinova Intizorkhon Sherzod qizi GLOBALLASHUV DAVRIDA JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'ZGARISHLARNING YANGI O'ZBEKISTONGA TA'SIRI	73
Jahongir Nurulloevich Jurayev YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGI	77
Nasulloeva Oydiyoy Saidovna ПРИВЛЕЧЕНИЕ МОЛОДЁЖИ К ЭКСПОРТУ ЦИФРОВЫХ УСЛУГ: МЕХАНИЗМ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ	82
Палвонова Севара Бахромовна MINTAQA IQTISODIYOTINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHDA IT-PARKLARNING NAZARIY VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI	94
Sultanova Zuxra Jaksilikovna INSON KAPITALINING KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	99
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich Dilmurodov Komiljon Ahmad o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI MONITORING QILISHNING INTEGRATSIYALASHGAN UZEMS MODELI	103
Bobobekov Ergash Abdumalikovich AUDIT JARAYONIDA MOLIYAVIY FIRIBGARLIK BELGILARINI ANIQLASHNING TAHLILIY TARTIB-TAOMILLARINI TAKOMILLASHTIRISH	108
Xusanov Shuxrat Burxanovich FROM AUTOMATION TO STANDARDIZATION: OPERATIONS MANAGEMENT CHALLENGES IN UZBEKISTAN'S HOSPITALITY SECTOR	115
Asal Kadirova СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	125
Нигматова Сугдиена Жалолiddин кизи	

SANOAT 4.0 TEXNOLOGIYALARINING RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI VA UZOQ MUDDATLI IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	131
Komilova Dilafruz Rustam qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH TARMOG'INI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	137
Samiyeva Gulnoza Toxirovna	
O'taganov Fazliddin Isroil o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СТРАХОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ	142
Эргашева Файёза Боходир кизи	
МЕХАНИЗМЫ ГАРМОНИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКЕ	146
Жиенбаева Айсанем Оразбаевна	
XORAZM VILOYATIDA SHOLI YETISHTIRISHNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA UNING RESPUBLIKA SHOLICHILIGIDAGI O'RNI	154
Matrasulova Feruza Baxodirovna	
YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATINING HUQUQIY ASOSLARI VA HORIIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	159
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
ФОРМИРОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОЙ СТРУКТУРЫ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ В СФЕРЕ СТРОИТЕЛЬСТВА И ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА: МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	166
Мирзаева Дилдора Иномовна	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI VA KREDIT RISKLARI HOLATINI BAHOLASH (DAVLAT BANKLARI MISOLIDA)	174
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	183
Aslanova Dilnoza Fatilloevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TASHKILOT BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY YONDASHUVLAR VA BAHOLASH METODOLOGIYASI	187
Raxmonova Nilufar Umedovna	
HUDUDIIY IQTISODIYOT TARKIBIIY O'ZGARISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA SANOATLASHUV, XIZMATLAR SEKTORI VA INVESTITSIYALARINING ROLI	196
Raxmonqulova Nafisa Olimjon qizi	
SOLIQ BAZASI TUSHUNCHASI, UNING MAZMUNI VA IQTISODIY MOHIYATI	201
Gadoyeva Nilufar Erkinovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA KORXONALARNING MOLIVAVIY MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	208
Atadjanova Sevinch Qurbonbayevna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQA TORTISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	214
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION MARKETINGNI QO'LLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	222
I.R.Sabirjanova	
OPPORTUNITIES FOR UTILIZING TAX INCENTIVES GRANTED TO SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THEREGIONAL ECONOMY	228
Palvanbayev Umidbek Uktam o'g'li	
MINTAQAVIIY TURISTIK KLASTERLARNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK MODELII	233
Kazokova Dilnoza Bobirovna	
KORPORATIV BOSHQARUVNING QURILISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	238
G'iyosov Ilxom Karimovich	

O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI TAHLILI	246
Xaitova Gulmira Matsalayevna	
SUV TEJOVCHI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	253
Sangirova Umida Ravshanovna	
МЕТОДЫ СИСТЕМ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И ПЛАНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	259
Н. М. Эргашева	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	265
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHDA PUL OQIMLARINI BOSHQARISHNING O'RNI.....	271
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
ТЕНДЕНЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТАДЖИКИСТАНА ЗА 35 ЛЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ	276
Икромни Нуриддин Киём	
Раҳматзода Далер Талбак	
YANGI O'ZBEKISTONDA GILAMCHILIK SANOATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI VA ISTIQBOLLARI	283
Farog'at Xo'jabekova	
MINTAQADA AGROTURIZMNI XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XALQARO MODELLAR VA O'ZBEKISTON UCHUN INNOVATSION MEXANIZMLAR.....	288
Aliqulov Humoyun Tohir o'g'li	
KICHIK BIZNESDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-BOSHQARUV MEXANIZMI.....	294
Kabilova Shahnoza Jurayevna	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI VA MOBIL ILOVALAR YORDAMIDA CHAKANA BANK XIZMATLARINI KO'RSATISH	301
Parpiboyeva Lobar Abdikomilovna	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARNI MOLIYALASHTIRISHNING TAHLILI	308
Abduraxmanov Farrux Talipjanovich	
TURIZM SOHASI BARQAROR RIVOJLANISHINING ASOSIY TENDENSIYALARI VA TARKIBIY O'ZGARISHLARI TAHLILI	316
O'sarov Abdulla Davronqulovich	
KICHIK BIZNES SOHASIDA INSON KAPITALI VA MEHNAT MUNOSABATLARINING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI, MOHIYATI VA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	323
Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	
MILLIY YASHIL TAKSONOMIYANING O'ZBEKISTONDA YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI.....	329
Usmonova Gulasal Akmal qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOB TIZIMINI ISLOH ETISHNING ASOSIY BOSQICHLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	334
Bekimbetova Asal Ergash qizi	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК: ОТ ТРАДИЦИОННЫХ ТЕНДЕРОВ К ЭЛЕКТРОННЫМ ПЛАТФОРМАМ	340
Ризакулов Шерзод Шермуратович	
TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASH AMALIYOTINING EKONOMETRIK PROGNOZI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	346
Jumayev Azamat Qurbonali o'g'li	

TIJORAT BANKLARIDA STRATEGIK REJALASHTIRISH JARAYONLARIGA SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI INTEGRATSIYALASH MEXANIZMLARI	352
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
ADVOKATLIK XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	360
Turayev Shaxriyor Shodiyorovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	366
Pardayev Jaxongir Sobirjon o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDAGI ISHTIROKINI OSHIRISH YO'LLARI	372
Butayev Axror Abduxolikovich	
KORXONALAR MOLIVAVIY-XO'JALIK FAOLIYATIGA SOLIQ MEXANIZMI TA'SIRINI SOLIQ XAVFI DARAJASI ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	378
Babaxonov Ja'far Muxiddinovich	
GLOBALASHUV VA RAQOBAT SHAROITIDA O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI O'TKAZISHNING MUHIMLIGI HAMDA UNING KELGUSI ISTIQBOLLARI	385
Nizamov Umid Najimovich	

GLOBALLASHUV VA RAQOBAT SHAROITIDA O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI O'TKAZISHNING MUHIMLIGI HAMDA UNING KELGUSI ISTIQBOLLARI

Nizamov Umid Najimovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Bank ishi” kafedrası mustaqil izlanuvchisi

E-mail: umidnizamov03@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada globallashuv va kuchayib borayotgan raqobat sharoitida O'zbekiston tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini amalga oshirishning iqtisodiy ahamiyati va istiqbolli yo'nalishlari tadqiq etilgan. Tijorat banklari faoliyatini raqamlashtirish, zamonaviy bank texnologiyalarini joriy etish, mijozlarga yo'naltirilgan xizmat ko'rsatish modelini shakllantirish, boshqaruv tizimlarini takomillashtirish hamda banklarning raqobatbardoshligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotda bank transformatsiyasining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi va xalqaro bank amaliyotining ilg'or tajribalarini O'zbekiston bank tizimiga tatbiq etish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, transformatsiya jarayonlarini jadallashtirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar va mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston tijorat banklarining barqarorligi, moliyaviy samaradorligi va xalqaro raqobatbardoshligini oshirishda transformatsiya jarayonlarining strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: globallashuv, raqobat, tijorat banklari, bank transformatsiyasi, raqamlashtirish, raqamli bank, bank texnologiyalari, moliyaviy xizmatlar, innovatsiya, bank raqobatbardoshligi, mijozlarga yo'naltirilgan xizmat, strategik rivojlanish.

Abstract. This article examines the economic significance and prospective directions of transformation processes in commercial banks of Uzbekistan under conditions of globalization and increasing competition. Particular attention is paid to the digitalization of commercial banking activities, the introduction of modern banking technologies, the development of customer-oriented service models, the improvement of management systems, and the enhancement of banks' competitiveness. The study analyzes the organizational and economic mechanisms of bank transformation, the effectiveness of digital technology adoption, and the opportunities for applying advanced international banking practices within the banking system of Uzbekistan. It also identifies the key factors influencing the acceleration of transformation processes and the existing challenges, and develops scientific and practical recommendations for addressing them. The findings demonstrate the strategic importance of transformation processes in enhancing the stability, financial efficiency, and international competitiveness of commercial banks in Uzbekistan.

Keywords: globalization, competition, commercial banks, bank transformation, digitalization, digital banking, banking technologies, financial services, innovation, bank competitiveness, customer-oriented services, strategic development.

Аннотация. В статье исследуются экономическое значение и перспективные направления трансформационных процессов в коммерческих банках Узбекистана в условиях глобализации и усиления конкуренции. Особое внимание уделено цифровизации деятельности коммерческих банков, внедрению современных банковских технологий, формированию клиентоориентированной модели обслуживания, совершенствованию систем управления и повышению конкурентоспособности банков. В исследовании проанализированы организационно-экономические механизмы банковской трансформации, эффективность использования цифровых технологий, а также возможности внедрения передового международного банковского опыта в банковскую систему Узбекистана. Кроме того, определены основные факторы, влияющие на ускорение трансформационных процессов, и существующие проблемы, а также разработаны научно-практические предложения по их устранению. Результаты исследования показывают стратегическое значение трансформационных процессов для повышения устойчивости, финансовой эффективности и международной конкурентоспособности коммерческих банков Узбекистана.

Ключевые слова: глобализация, конкуренция, коммерческие банки, банковская трансформация, цифровизация, цифровой банк, банковские технологии, финансовые услуги, инновации, конкурентоспособность банков, клиентоориентированное обслуживание, стратегическое развитие.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi, raqamli texnologiyalarning tez sur'atlarda rivojlanishi hamda moliyaviy bozorlar o'rtasidagi integratsiyaning kuchayishi bank sektorining faoliyat yuritish shartlarini tubdan o'zgartirmoqda. Moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatning kuchayishi, mijozlarning bank xizmatlariga bo'lgan talablarining diversifikatsiyalashuvi, fintex kompaniyalari va raqamli moliyaviy platformalarning rivojlanishi tijorat banklaridan an'anaviy faoliyat yuritish modelidan zamonaviy, texnologik va mijozlarga yo'naltirilgan biznes modeliga o'tishni talab etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bank transformatsiyasi nafaqat texnologik yangilanish, balki bank faoliyatining tashkiliy, institutsional, moliyaviy va strategik jihatlarini kompleks ravishda qayta ko'rib chiqishni nazarda tutuvchi muhim jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham bank tizimini modernizatsiya qilish va tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. So'nggi yillarda mamlakatda bank-moliya tizimini isloh qilish, davlat ulushiga ega banklarni transformatsiya qilish, xususiyl banklarning rolini kengaytirish, bank xizmatlarini raqamlashtirish, masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish hamda aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayonlar tijorat banklarining nafaqat ichki bozordagi mavqeiini mustahkamlash, balki xalqaro moliyaviy muhitdagi o'zgarishlarga moslashish imkoniyatlarini ham belgilab bermoqda.

Ayniqsa, raqamli bank xizmatlarining kengayishi, mobil ilovalar orqali bank operatsiyalarining amalga oshirilishi, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar texnologiyalaridan foydalanish, avtomatlashtirilgan kredit skoring tizimlarini joriy etish hamda mijozlar bilan munosabatlarni boshqarishning yangi mexanizmlarini shakllantirish tijorat banklarining biznes jarayonlarini tubdan o'zgartirmoqda. Natijada bank transformatsiyasi tushunchasi faqatgina axborot texnologiyalarini joriy etish bilan cheklanib qolmay, balki biznes jarayonlarini qayta tashkil etish, boshqaruv samaradorligini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish, korporativ madaniyatni takomillashtirish va yangi daromad manbalarini shakllantirishni ham qamrab olmoqda.

Globallashtirish sharoitida O'zbekiston tijorat banklari oldida bir qator yangi vazifalar yuzaga kelmoqda. Jumladan, xalqaro bank standartlariga moslashish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, operatsion xarajatlarni optimallashtirish, kredit va likvidlik risklarini samarali boshqarish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish, mijozlar uchun individual va tezkor moliyaviy mahsulotlarni yaratish hamda fintex kompaniyalari bilan raqobat qilish zarurati tobora ortib bormoqda. Mazkur vazifalarni hal etishda an'anaviy boshqaruv mexanizmlarini zamonaviy yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish zarurati ortib bormoqda.

Bank transformatsiyasining muhim jihatlaridan biri shundaki, u bankning barcha funksional yo'nalishlariga ta'sir ko'rsatadi. Xususan, transformatsiya kreditlash, depozit operatsiyalari, to'lov xizmatlari, risklarni boshqarish, marketing, inson resurslarini boshqarish va mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimlarida yangi yondashuvlarni shakllantiradi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya banklar uchun yangi imkoniyatlar yaratib, texnologik infratuzilmani takomillashtirish, kiberxavfsizlikni mustahkamlash, ma'lumotlarni himoya qilish tizimlarini rivojlantirish, malakali kadrlar salohiyatini oshirish hamda transformatsiya xarajatlarini samarali boshqarish zaruratini ham yuzaga keltirmoqda.

O'zbekiston tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini chuqurlashtirishning dolzarbligi mamlakatda bozor tamoyillariga asoslangan raqobatbardosh bank tizimini shakllantirish zarurati bilan ham belgilanadi. Banklar o'rtasidagi raqobatning kuchayishi ularni xizmatlar sifati, narx siyosati, texnologik qulaylik, mahsulotlar xilma-xilligi va mijozlar bilan ishlash tezligi bo'yicha yangi strategiyalar ishlab chiqishga undamoqda. Shu sababli transformatsiya jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish, uning samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash bank menejmentining muhim masalalaridan biridir.

Tadqiqot maqsadiga erishish doirasida tijorat banklari transformatsiyasining nazariy asoslarini o'rganish, O'zbekiston bank tizimida amalga oshirilayotgan transformatsion jarayonlarning asosiy yo'nalishlarini aniqlash, raqamlashtirish va innovatsiyalarning bank faoliyatiga ta'sirini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi istiqbolli transformatsiya mexanizmlarini ishlab chiqish vazifalari belgilangan.

Tadqiqotning ilmiy-amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda ilgari surilgan xulosalar va takliflardan O'zbekiston tijorat banklarining strategik rivojlanish dasturlarini takomillashtirish, raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish, bank xizmatlari sifatini oshirish va globallashtirish sharoitida raqobatbardoshlikni ta'minlashda foydalanish mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini tadqiq etish zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda raqamli iqtisodiyot, bank raqobatbardoshligi, moliyaviy innovatsiyalar, FinTech (moliyaviy texnologiyalar), korporativ boshqaruv va biznes modellarining yangilanishi bilan uzviy bog'liq holda o'rganilmoqda. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarni shartli ravishda bank transformatsiyasining nazariy asoslari, raqamli transformatsiya, FinTech va raqobat muhiti hamda O'zbekiston bank tizimidagi institutsional islohotlar bo'yicha guruhlash mumkin. [1]

Raqamli transformatsiyaning nazariy asoslarini o'rgangan olimlardan biri G. Vial bo'lib, u raqamli transformatsiyani tashkilotning raqamli texnologiyalar yordamida o'zgarayotgan muhitga moslashishi va qiymat yaratish jarayonlarini qayta shakllantirishi bilan bog'laydi. Mazkur yondashuv bank sektori uchun alohida ahamiyatga ega, chunki bank transformatsiyasi faqat yangi dasturiy mahsulotlarni joriy etish emas, balki biznes jarayonlari, tashkiliy tuzilma, boshqaruv va mijoz bilan munosabatlarning tubdan o'zgarishini ham anglatadi. Keyingi tadqiqotlarda raqamli transformatsiya bo'yicha ilmiy adabiyotlar tizimlashtirilib, raqamli biznes strategiyasi, texnologik infratuzilma, moslashuvchan boshqaruv va raqamli arxitektura kabi yo'nalishlar asosiy tadqiqot mavzulari sifatida ajratilgan. [2]

Bank sektoridagi raqamli transformatsiyaga bag'ishlangan tadqiqotlar esa ushbu jarayonning an'anaviy bank biznes modeliga ta'sirini yanada chuqurroq ochib beradi. L.K. Osei, Y. Cherkasova va K. Mintah Oware tomonidan amalga oshirilgan bibliometrik tadqiqotda 1989–2022-yillarda chop etilgan 268 ta ilmiy maqola tahlil qilingan. Tadqiqotchilar raqamli bank transformatsiyasi bo'yicha ilmiy izlanishlarda FinTech, blokcheyn, mobil moliyaviy xizmatlar, sun'iy intellekt, mobil bank platformalari va barqaror biznes modellari tobora muhim yo'nalishlarga aylanayotganini aniqlaganlar. [1]

Shuningdek, A. Papathomas va G. Konteos moliya institutlarining raqamli transformatsiyasini bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan jarayon sifatida ko'rib, banklarning raqamli tashkilotga aylanishida transformatsiya bosqichlarini va ularni baholash uchun tegishli ko'rsatkichlarni taklif etgan. Ushbu yondashuv bank transformatsiyasini faqat texnologik o'zgarish sifatida emas, balki o'lchash mumkin bo'lgan tashkiliy va biznes natijalariga ega kompleks jarayon sifatida baholash imkonini beradi. [3]

FinTechning rivojlanishi bank transformatsiyasining yana bir muhim nazariy yo'nalishini tashkil etadi. Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli moliyaviy texnologiyalar an'anaviy banklarning depozit jalb qilish, kreditlash va moliyaviy vositachilik funksiyalariga yangi raqobatchilarni olib kirayotgani ta'kidlanadi. Ayniqsa, raqamli banklar va nobank moliyaviy platformalarning rivojlanishi tijorat banklarini o'z biznes modellarini qayta ko'rib chiqishga, xizmatlar tezligi va sifatini oshirishga hamda texnologik innovatsiyalarni faol joriy etishga undamoqda. [4]

O'zbekiston bank tizimining transformatsiyasi bo'yicha tadqiqotlar mamlakatda amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar bilan bevosita bog'liq. Xususan, O'zbekiston Respublikasi bank tizimini 2020–2025-yillarda isloh qilish strategiyasida bank tizimi samaradorligini oshirish, davlat ulushini kamaytirish, strategik investorlarni jalb etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, korporativ boshqaruv va risk-menejment tizimlarini takomillashtirish hamda bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish asosiy ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Strategiyada davlat ishtirokidagi banklarni transformatsiya qilish va ularning biznes modelini tijoratlashtirishga alohida e'tibor qaratilgan. [5]

O'zbekiston Markaziy bankining materiallarida ham bank transformatsiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, bank biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish, scoring tizimlaridan foydalanish, masofadan identifikatsiya qilish va kredit jarayonlarini avtomatlashtirish kabi yo'nalishlar ko'rsatilgan. Bu esa mamlakat bank tizimida transformatsiyaning texnologik va institutsional komponentlari birgalikda rivojlanayotganini ko'rsatadi.

So'nggi yillardagi tadqiqot va institutsional hujjatlarda bank transformatsiyasi masalasining yangi bosqichga o'tayotgani kuzatiladi. Jumladan, 2024–2025-yillarda O'zbekiston bank-moliya tizimi bo'yicha Xalqaro valyuta jamg'armasi va Jahon banki tomonidan Financial Sector Assessment Program doirasida kompleks baholash amalga oshirilgan. Ushbu baholash natijalari asosida 2025–2028-yillarga mo'ljallangan banklarni tartibga solish va nazorat qilish tizimini takomillashtirish yo'l xaritasi ishlab chiqilgan bo'lib, unda Basel III talablarini to'liq joriy etish, korporativ boshqaruv va risk-menejmentni takomillashtirish, riskka asoslangan nazoratni rivojlantirish hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. [10]

Bundan tashqari, 2025-yilda O'zbekistonda moliyaviy xizmatlar bozorining institutsional infratuzilmasini kengaytirishga qaratilgan yangi mexanizmlar joriy etildi. Xususan, mikromoliya banklari institutining shakllantirilishi, faktoring va kafolat tashkilotlari faoliyati uchun huquqiy asoslarning rivojlantirilishi hamda moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatni kuchaytirishga qaratilgan choralar bank transformatsiyasining faqat tijorat banklari ichki jarayonlari bilan cheklanmasligini, balki butun moliyaviy ekotizimning qayta shakllanishini ko'rsatadi. [11]

2026–2030-yillarga mo'ljallangan moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish strategiyasining qabul qilinishi esa ushbu jarayonning yangi bosqichini belgilaydi. Strategiyada raqamli moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish,

investitsiyalarni jalb etish, moliyaviy texnologiyalar sohasida inson kapitalini rivojlantirish va innovatsion mahsulotlarni sinovdan o'tkazish uchun tartibga soluvchi "sandbox" mexanizmlaridan foydalanish kabi yo'nalishlarga e'tibor qaratilgan. [6]

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda bank transformatsiyasining alohida jihatlari — raqamlashtirish, FinTech, innovatsion biznes modellari, risk-menejment, korporativ boshqaruv va mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar yetarlicha o'rganilgan. Biroq O'zbekiston tijorat banklarida globallashuv, raqobat va texnologik o'zgarishlarning bir vaqtning o'zida ta'siri ostida shakllanayotgan kompleks transformatsiya jarayonini yagona tashkiliy-iqtisodiy tizim sifatida baholash masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Shu jihatdan, mazkur tadqiqotning boshqa izlanishlardan farqli tomoni O'zbekiston tijorat banklari transformatsiyasini faqat raqamlashtirish jarayoni sifatida emas, balki raqamli texnologiyalar + boshqaruv + inson kapitali + mijozlarga yo'naltirilganlik + risk-menejment + raqobatbardoshlik elementlarining o'zaro bog'liq tizimi sifatida ko'rib chiqishdan iborat. Bu yondashuv banklarning kelgusidagi transformatsion rivojlanish istiqbollari yanada kompleks baholash imkonini beradi. [7, 8]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda globallashuv va raqobat sharoitida O'zbekiston tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini baholash uchun tizimli, qiyosiy va statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklari hamda xalqaro moliyaviy tashkilotlarning ochiq ma'lumotlari tashkil etdi. Banklarning raqamlashtirish darajasi, moliyaviy samaradorligi, innovatsion faoliyati va raqobatbardoshligini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Shuningdek, transformatsiya jarayonining mavjud holati va istiqbollari aniqlash maqsadida SWOT-tahlil usulidan foydalanildi. Olingan natijalar asosida O'zbekiston tijorat banklari transformatsiyasini jadallashtirish va ularning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda tijorat banklarini transformatsiya qilish jarayonlari so'nggi yillarda bank tizimini modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishiga aylandi. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va moliyaviy xizmatlar bozoridagi raqobatning kuchayishi banklarni an'anaviy faoliyat modelidan zamonaviy raqamli biznes modeliga o'tishga undamoqda. Ayniqsa, masofaviy bank xizmatlari, mobil ilovalar, elektron to'lovlar, avtomatlashtirilgan kreditlash va raqamli identifikatsiya tizimlarining rivojlanishi bank xizmatlarining tezkorligi va qulayligini oshirmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari transformatsiyasining asosiy natijasi mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatining yaxshilanishi, operatsion xarajatlarning optimallasuvi va bank xizmatlarining ommalashuvi bilan namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, raqamlashtirish banklarga mijozlar haqidagi katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, individual moliyaviy mahsulotlarni taklif qilish va kredit risklarini baholash samaradorligini oshirish imkonini bermoqda (1-jadval).

1-jadval

O'zbekiston tijorat banklari transformatsiyasining asosiy yo'nalishlari va kutilayotgan natijalari¹

№	Transformatsiya yo'nalishi	Asosiy o'zgarishlar	Kutilayotgan natija
1	Raqamlashtirish	Mobil va onlayn xizmatlarni kengaytirish	Xizmatlar tezligi va qulayligi oshadi
2	Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish	Takroriy operatsiyalarni avtomatlashtirish	Xarajatlar kamayadi
3	Sun'iy intellekt va Big Data	Ma'lumotlarni tahlil qilish va skoring	Kredit risklari samarali boshqariladi
4	Mijozlarga yo'naltirilganlik	Individual xizmat va mahsulotlar	Mijozlar sodiqligi ortadi
5	Risk-menejment	Zamonaviy risklarni baholash tizimlari	Moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi
6	FinTech integratsiyasi	Raqamli platformalar bilan hamkorlik	Innovatsion xizmatlar ko'payadi

Jadval ma'lumotlari asosida aytish mumkinki, bank transformatsiyasi bir vaqtning o'zida bir nechta yo'nalishda amalga oshirilishi lozim. Texnologik yangilanishning o'zi bank raqobatbardoshligini oshirish uchun

1 O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

yetarli bo'lmisligi mumkin. Buning uchun raqamli texnologiyalarni boshqaruv tizimi, inson kapitali, marketing va mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlari bilan uyg'unlashtirish talab etiladi (2-jadval).

2-jadval
Bank transformatsiyasining raqobatbardoshlikka ta'siri²

No	Ko'rsatkich	An'anaviy model	Transformatsion model
1	Xizmat ko'rsatish	Filialga bog'liq	24/7 raqamli
2	Mijoz bilan aloqa	Standart	Individual
3	Kreditlash	Ko'p bosqichli	Avtomatlashtirilgan
4	Ma'lumotlardan foydalanish	Cheklangan	Big Data asosida
5	Qaror qabul qilish	Nisbatan sekin	Tezkor va analitik
6	Raqobatbardoshlik	An'anaviy	Innovatsion va yuqori

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kelgusida O'zbekiston tijorat banklari transformatsiyasining samaradorligi uchta asosiy omilga — texnologik modernizatsiya, boshqaruv sifatini oshirish va inson kapitalini rivojlantirishga bog'liq bo'ladi. Ayniqsa, sun'iy intellekt, biometrik identifikatsiya, bulutli texnologiyalar, Big Data (katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari) va Open Banking (ochiq bank tizimi, ya'ni bank ma'lumotlari va xizmatlarining standartlashtirilgan dasturiy interfeyslar orqali uchinchi tomon moliyaviy xizmat ko'rsatuvchilari bilan integratsiyasi) mexanizmlaridan foydalanish bank xizmatlari bozorida yangi raqobat muhitini shakllantiradi.

Shu bilan birga, transformatsiya jarayonida kiberxavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish, malakali IT mutaxassislar yetishmasligi va texnologik infratuzilmaga investitsiyalarning yuqoriligi kabi muammolar mavjud. Demak, tijorat banklari transformatsiyasining muvaffaqiyati nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etishga, balki ularni samarali boshqarish va bankning umumiy strategiyasi bilan integratsiya qilishga ham bog'liq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari globallashtirish va kuchayib borayotgan raqobat sharoitida O'zbekiston tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish bank tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Bank transformatsiyasi faqat raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan cheklanmasdan, boshqaruv tizimi, biznes jarayonlari, inson kapitali, risk-menejment va mijozlarga xizmat ko'rsatish mexanizmlarini kompleks ravishda takomillashtirishni talab etadi. Tadqiqot asosida quyidagi xulosa va takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, tijorat banklarida raqamli transformatsiyani yagona strategik rivojlanish dasturi asosida amalga oshirish zarur. Bunda raqamli texnologiyalarni joriy etish bankning umumiy biznes strategiyasi bilan uzviy bog'lanishi lozim.

Ikkinchidan, bank xizmatlarini yanada raqamlashtirish, mobil banking, masofaviy identifikatsiya, elektron to'lovlar, avtomatlashtirilgan kreditlash va raqamli maslahat xizmatlarini rivojlantirish orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligi va sifatini oshirish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, sun'iy intellekt, Big Data va zamonaviy analitik texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish lozim. Ushbu texnologiyalar kredit risklarini baholash, firibgarlik holatlarini aniqlash, mijozlarning ehtiyojlarini prognozlash va individual bank mahsulotlarini shakllantirish imkonini beradi.

To'rtinchidan, bank transformatsiyasining muhim omili sifatida inson kapitalini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Xodimlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish, IT va data-analitika bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash hamda zamonaviy boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish bank transformatsiyasi samaradorligini oshiradi.

Beshinchidan, transformatsiya jarayonlarida kiberxavfsizlik va mijozlar ma'lumotlarini himoya qilish tizimlarini kuchaytirish zarur. Raqamli xizmatlar hajmining ortishi bilan birga, kiberxavflar ham oshib borayotganligi sababli zamonaviy himoya texnologiyalaridan foydalanish banklarning ishonchligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblandi.

Oltinchidan, tijorat banklari va FinTech kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish maqsadga muvofiq. Bunday hamkorlik innovatsion moliyaviy mahsulotlarni tezroq ishlab chiqish, xizmatlar tannarxini kamaytirish va banklarning raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Yettinchidan, bank transformatsiyasi samaradorligini baholash uchun raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi, operatsion xarajatlar, xizmat ko'rsatish tezligi, mijozlar qoniqishi, raqamli kanallar orqali jalb qilingan mijozlar ulushi va innovatsion mahsulotlardan olinadigan daromad kabi ko'rsatkichlardan iborat kompleks baholash tizimini shakllantirish taklif etiladi.

Sakkizinchidan, kelgusida O'zbekiston tijorat banklari transformatsiyasini xalqaro bank amaliyotining ilg'or tajribasi bilan uyg'unlashtirish, xalqaro standartlarga mos korporativ boshqaruv va risk-menejment tizimlarini takomillashtirish zarur. Umuman olganda, O'zbekiston tijorat banklarining kelgusidagi rivojlanishi transformatsiya jarayonlarining qanchalik samarali tashkil etilishiga bevosita bog'liq. Kompleks raqamli transformatsiya, innovatsiyalarni faol joriy etish, inson kapitalini rivojlantirish va mijozlarga yo'naltirilgan biznes modelini shakllantirish banklarning ichki bozordagi mavqeini mustahkamlash bilan birga, ularning xalqaro moliyaviy bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Osei L. K., Cherkasova Y., Oware K. M. Unlocking the full potential of digital transformation in banking: A bibliometric review and emerging trend // *Future Business Journal*. – 2023. – Vol. 9. – Art. 30. – DOI: 10.1186/s43093-023-00207-2.
2. Vial G. Understanding digital transformation: A review and a research agenda // *The Journal of Strategic Information Systems*. – 2019. – Vol. 28, No. 2. – P. 118–144. – DOI: 10.1016/j.jsis.2019.01.003.
3. Papathomas A., Konteos G. Financial institutions digital transformation: The stages of the journey and business metrics to follow // *Journal of Financial Services Marketing*. – 2024. – Vol. 29, No. 2. – P. 590–606. – DOI: 10.1057/s41264-023-00223-x.
4. Gomber P., Koch J. A., Siering M. Digital Finance and FinTech: Current research and future research directions // *Journal of Business Economics*. – 2017. – Vol. 87, No. 5. – P. 537–580. – DOI: 10.1007/s11573-017-0852-x.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi [Elektron resurs]. – URL: <https://lex.uz/docs/4811025> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. 2026–2030-yillarga mo'ljallangan moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish milliy strategiyasi [Elektron resurs]. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2026. – URL: <https://cbu.uz/uz/fintech/strategy/> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
7. Bharadwaj A., El Sawy O. A., Pavlou P. A., Venkatraman N. Digital business strategy: Toward a next generation of insights // *MIS Quarterly*. – 2013. – Vol. 37, No. 2. – P. 471–482. – DOI: 10.25300/MISQ/2013/37:2.3.
8. Matt C., Hess T., Benlian A. Digital transformation strategies // *Business & Information Systems Engineering*. – 2015. – Vol. 57, No. 5. – P. 339–343. – DOI: 10.1007/s12599-015-0401-5.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Markaziy bankning 2025-yil uchun hisoboti [Elektron resurs]. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2026. – URL: <https://cbu.uz/uz/publications/annual-report/> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. "2025–2028-yillarda banklar faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish tizimini yanada takomillashtirishga qaratilgan 'Yo'l xarita' tasdiqlandi" [Elektron resurs]. – 2025. – URL: https://cbu.uz/uz/press_center/news/3049874/ (murojaat sanasi: 08.09.2026).
11. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Litsenziyalash va ruxsat berish sohasida 2025-yilda amalga oshirilgan tizimli islohotlar [Elektron resurs]. – 2026-yil 9-yanvar. – URL: https://cbu.uz/uz/press_center/releases/3269107/ (murojaat sanasi: 08.09.2026).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
